

Írjunk együtt könyvet! – A projektmódszer

Stefány Judit

Az utóbbi tíz esztendőben az üzleti, gazdasági élet és fokozatosan – a pályázati lehetőségek kiszélesedésével – minden területen meghatározó kifejezéssé vált a projekt. Projekt minden olyan feladat, amely egy adott, konkrét cél elérését tűzi maga elé, legyen az egy épület felhúzása, egy könyv kiadása, egy rendezvény lebonyolítása. A projekt nemcsak abban különbözik a napi, rutinszerűen végzett tevékenységektől, hogy egyetlen célra koncentrál, hanem abban is, hogy az elvégzendő feladatokat lebontja, ütemezi, felelősöket rendel mellé. A „stáb”, vagyis a projekt résztvevői kapcsolatot tartanak egymással, közösen alakítják ki lépéseiket, közös döntéseket hoznak. A cél elérésével nincs vége a projektnek: elemzik a folyamatot, tanulságokat vonnak le, hogy a legközelebbi esetben jobban tudjanak dolgozni.

Biztos vagyok abban, hogy sokunk, sokféle projektet szervezett, tervezett már az óráira. Nem azért, mert tisztában voltunk a projekt pedagógiai hasznával és a szakirodalom tanulmányozása után arra a meglátásra jutottunk, hogy ez a legmegfelelőbb eszköz tanulóink érdeklődésének felkeltésére, hanem ösztönösen tettük. A projekthez szükséges gondolkodás olyan, mint amikor egy kész tárgyat, játékot darabokra szedünk, hogy megnézzük, mi van belül vagy mitől működik. (Az ügyesebbek újra össze tudják rakni, az ügyetlenebbek pedig legalább azt megtanulják, hogy nem érdemes mindent szétszedni.)

Tehát, kicsit egyszerűsítve, a „leadom az anyagot” helyett a pedagógiai projekt megfordítja a tanulás folyamatát – egy gyakorlati problémából vagy megoldásra váró feladattól indul ki. Vagyis az elmélet csak annyira kell, amennyire a feladat igényes megoldása azt megkívánja.

A feladat sokféle lehet. Nézzünk néhány példát! Egy tárgy megtervezése és kivitelezése, pl. egy középkori oklevél megírása. A munkafolyamat leírása Mendl Lajos: A projekt. In.: *Történelem az évszámokon innen és túl*. Szerk.: Knausz Imre. Budapest, Műszaki Kiadó 2002 kötetben olvasható. Egy újság, album összeállítása, egy előadás kivitelezése, kiállítás összerakása, egy csata modellálása. A fenti feladatok is nagyon ismerősek. Mindannyian szoktunk hasonlókat adni külön feladatként, szorgalmi munkaként, egy-egy téma, fejezet lezárásaként.

Azonban, ha projektben gondolkodunk, megfordítjuk a folyamatot: nem a tanulás összegzése után végeztetjük el, mintegy a tanulási folyamat szintéziseként, hanem magával a feladattal kezdjük! Óriási különbség! A feladat sikeres elvégzésének lesz feltétele a tanulás.

Nézzük, miért érdemes megfordítani a tanulási-tanítási folyamatot!

1. Bármi is a feldolgozandó téma vagy a megoldandó probléma, mivel a gyakorlatból indul ki, csakis valamiféle tevékenységen keresztül lehet megközelíteni (ez a

tevékenység nem az órán való figyelmet jelenti!), és nyilvánvaló, hogy valóságos helyzetekhez kapcsolódik.

2. Tartalma több tantárgy anyagából, komplex, illetve integrált módon tevődhet össze – pl. az intellektuális képességek mellett a szervezési, szociális kompetenciákra, rajzkészésre, irodalmi tájékozottságra, a középkori oklevél példájánál maradvá kémiai ismeretekre, a tinta előállításához szükség van.
3. A projektmódszer lényegét tekintve kooperatív tanítási forma. A projekt tanulói aktivitásra épül, domináns eleme a tanári háttértámogatással erősített tanulói együttműködés.
4. A tartalom szabadabb felfogása mellett a képességfejlesztés szigorúbb megjelenése látható. A tevékenységorientáltság és a kooperatív tanulási módszerek alkalmazása természetesen céljaiban és elvárásaiban is a különböző képességek fejlesztését szorgalmazza. Maga a munkaforma alkalmas arra, hogy többféle képesség egyszerre is fejleszthető legyen. Egyrészt azok a képességek, amelyek nem köthetők tantárgyakhoz (pl. empátia, szociális érzék, önértékelés helyessége, egymásra figyelés stb.), azok, amelyek általában a tanulási képességek (pl. szövegértés, információgyűjtés és rendszerezés, az olvasottak előadása stb.) és természetesen a szaktantárgyi képességek. A képességek mellett a személyiségfejlesztésre és ebben az attitűd alakítására is nagy lehetőség nyílik.
5. A projekt végső megjelenési formája valamilyen közös termék, amelyben a részletek egésszé állnak össze, ami jól méri diákjaink különböző képességeinek és természetesen ismereteinek fejlődését.
6. A kreativitást a tanulási folyamat részévé teszi.
7. A projekttanulás alapvetően felborítja a hagyományos tanár-diák szerepbeosztást. A tanárt eleve „kellemetlen” helyzetbe hozza, hiszen olyan résztémákba botlik, amelyek nem szerepelnek a tankönyvekben, tanmenetekben. Vagyis az ismeret és tudás megtestesítőjéből, a tanulásmódszertan, az ismeretszerzés és kritikai gondolkodás hordozója, vagyis módszertani szakértő és segítő kell hogy váljék. Meg kell tudni mutatni, hogyan ismerhetünk meg, dolgozhatunk föl egy eddig számunkra idegen témakört. A tanár ismeretközlőből segítő, együttműködő társsá alakul, része és nem ellenőre lesz a közös alkotás folyamatának. A diákok számára a moderátori szerepe is hangsúlyossá válik.
8. Lehetőséget teremt arra, hogy diákjaink maguk is felmérjék, miféle ismeretekre, készségekre van szükségük a feladat elvégzéséhez – és ezzel segítünk a tanulói motiváció kialakításában. Sőt minden szükséges ismeret, tudás, készség megszerzésének értelmét nem a távoli (érettségi, élet), hanem a belátható jövő adja.

Előnyök és nehézségek

A fentiek alapján a projekt *előnyei*:

- ❖ Közvetlen tanulói motivációra építve hatékonyabb a beépülés.
- ❖ Lényegesen nagyobb az érzelmi azonosulás esélye.
- ❖ Rövid távú eredményt hoz, ezáltal átláthatóvá válik a tanulók számára.
- ❖ Egyidejűleg több pedagógiai cél érvényesítésére alkalmas.
- ❖ A tanulót befogadóból átminősíti alkotótárrsá.
- ❖ Összekapcsolja a pedagógiai célokat az ismeretekkel.
- ❖ Differenciált fejlesztésre alkalmas, eltérő tanulói szerepeket definiál.
 - Csoportmunkára épül
 - A csoportban különböző szerepek vannak
 - Különböző típusú képességek válnak a csoport számára értékesé
 - A csoport tagjai érdekeltek egymás képességeinek fel- és elismerésében, de a közös tanulásban is
- ❖ Könnyebben igazítható a tanulók életkori sajátosságaihoz.
- ❖ Gyakorlatorientáltsága miatt erősebb a visszajelző siker-kudarcc funkciója a tanulási folyamat során.
- ❖ Gyerekre szervezett tanulásszervezési eljárás.
- ❖ Több pedagógus együttes munkájának eredménye.

Közhely, hogy az új megoldások új problémákat vetnek föl. Most a felmerülő *problémákat* is pontokba gyűjtve nézzük.

- ❖ Lényegesen több tanári munkát követel.
- ❖ Drágább, mint a tradicionális, frontális tanítás-tanulási folyamat. (Hogyan lehetne egyszerre több tanárt fizetni egy adott órára? Ki fizeti az anyagköltséget?)
- ❖ Szaktudományos szempontból pontatlanabb, felszínesebb a közvetlen kimenete. (De mi lesz azzal az anyaggal, ami nem fért bele? Az érettségi vizsgán is ezt fogják kérdezni?)
- ❖ Nehezebben tervezhető mind az időbeosztás, mind a folyamat belső struktúrája (hangsúlyai, összefüggései, komponensei) szempontjából. (Mi van, ha mégsem fér bele egy órába? Mi van, ha a diákok képtelenek együtt dolgozni, pl. összeverekszenek? Mi van, ha teljesen más irányba mennek el, mint amit mi vártunk volna?)
- ❖ Olykor több pedagógus együttműködését feltételezi. (Mikor ülünk össze kidolgozni a közös anyagot? Kit kérjek meg, hogy dolgozzon velem? Ki kinek „parancsol”?)
- ❖ Kevésbé standardizálható a kimenet egyéni értékelése. (És mit mondok majd a szülőnek, hogy miért adtam ennyi és ennyi százalékot? Ha nincs objektív mérce, hogy mérjük?)

- ❖ Sokkal nagyobb a tér- és eszközigénye. (Honnan varázsoljak helyet a csoportoknak? Egymás kezéből kapkodjuk ki a vetítőt, számítógépet? Hogy fér be ennyi gyerek a könyvtárba?)

A kérdések is bizonyítják, hogy a projekt szervezése sokkal nagyobb munkát és körültekintést igényel, mint a hagyományos órák sorának megtartása. S az esetek döntő többségében nem úgy működik, hogy a tanár bemegy a terembe, magára zárja az ajtót, és azt csinál, amit akar...

A projekt tervezése

Amikor egy-egy pedagógiai projekt szervezése mellett döntünk, az alábbi teendőink vannak:

- A projekt témakörének kiválasztása
- Célok megfogalmazása
- Feltételek számbavétele
- Megvalósítás (forgatókönyv)
- Értékelés
- Visszacsatolás
- Dokumentáció

Egyes projektek megvalósításának időtartama eltérő lehet (egy naptól akár egy évig). A feldolgozásra váró téma, a korosztály, a résztvevők létszáma és a célok (legyünk realisták: és persze a lehetőségek) határozzák meg a tervezett időtartam hosszát.

Az alábbiakban két, megvalósult projekt leírását teszem közzé. Én magam hatosztályos középiskolában tanítok. 7. évfolyamon újrakezdjük a történelemmel való foglalkozást, és 10. végére lezárjuk. Epochális rendszer van nálunk, amelyhez a tematikában és időszervezésben illeszkednem kell. Évente öt történelemepochánk van, és ebből egyet mindig projektként építünk föl.

Mindkét bemutatott projektnek sajátossága, hogy a diákok a tanórán dolgoznak vele. A 7. évfolyamosoknál az motivált, hogy a többség általános iskolában már foglalkozott az antik világgal és egyébként is vannak film-, rajzfilmélményeik. A 10. évfolyamon a projekt a holokauszt problémakörét mutatja be.

PROJEKTEK

1. Az antik világ

15×80 perces epocha a 7. évfolyamon

A projekt célja

Tartalmi szempontból az ókori antik történelem legfontosabb, mai korunkat is meghatározó folyamatainak, értékeinek, gondolatainak ismételése, felelevenítése és újragondolása. Képességfejlesztés tekintetében a történelemtanuláshoz fontos forráselemzés és ezt megalapozó értő olvasás fejlesztése, tankönyvi szövegből a lényeg kiemelése és saját szavainkkal való megfogalmazása. Információk szerzése és átadása képekkel, térképekkel. A szorosabban értelmezett tantárgyi képességek mellett a szociális képességek, ezen belül a közös munkára való képesség fejlesztése is célként jelenik meg.

Akkor sikeres a projekt, ha a csoporttagok képesek együttműködni egymással, el tudják osztani a feladatokat, ha az antik történelemből többnyire a máig érvényes „örökséget” emelik ki, ha szívesen foglalkoznak valamely témával, ha felkelti valami az érdeklődésüket.

A produktum

Minden csoportnak „kiadónak” egy *Minden napra egy kérdés az antik világról* című, kisiskolásoknak szóló kötetet kell összeállítani.

A munka menete

1. óra. A témakör megbeszélése, az antik világ kifejezés értelmezése	Közös megbeszélés
A „kiadók” megalakulása	Csoportok szervezése (véletlenszerű, 4 fős, kártyahúzással; a kiadónévek fontos, görög-latin eredetű szavak, pl. démosz, villa, szophia)
A kiadók megkapják a feladat leírását	Innentől kezdve csoportban dolgoznak.
2–15. óra. Az óra első felében szövegek, források olvasása, elemzése, beszélgetés	Közösen
2–15. óra. Az óra második részében „könyvírás”	Csoportmunka

A könyvírás és a közös „tanulás” ideje, időtartama flexibilis, illeszkedik az aktuális igényekhez.

A „tanítás” leginkább a csoportokhoz kötődik, mivel együtt dolgoznak, írnak szövegrészeket, és a tanári munka is itt zajlik, hiszen itt merülnek föl az aktuális kérdések.

A munka során a tanár többféle módon is beleszólhat a munka menetébe, pl. a megrendelő nevében újabb leveleket intézhet a kiadókhöz (lásd alább a példát) vagy egyszerűen a csoportokkal/kiadókkal külön-külön végigbeszéljük az egyes munkafázisokat.

Tisztelt Kiadó!

Alapítványunk (Kell Új Történelemtanítás, népszerű nevén KÚT) évek óta foglalkozik az általános iskolai történelemtanítással. Úgy látjuk, hogy nagy szükség lenne néhány történeti anyag megjelentetésére már az alsó tagozatban is. Ezért azt tervezzük, hogy támogatnánk egy olyan sorozat megjelentetését, amely népszerű, érthető, de szakmai szempontból kifogástalan módon foglalkozna az európai történelem különböző korszakaival.

A sorozat címe: Kis európaiak Európája.

Az Önök kiadóját azért kerestük meg, mert kiadványaik mind a tartalom, mind a kivitelezés tekintetében magas színvonalúak.

Eddig egy kötet készült el, melynek címe: *Mit örököltünk az antik civilizációtól?*

A nagy érdeklődésre való tekintettel a sorozatot folytatjuk: *Minden napra egy kérdés az antik világról* címmel.

A terjedelem A4-es méretben kb. 20 oldal + első és hátsó borító.

A KÚT biztosítja a munkához a szükséges papírt, és természetesen minden felmerülő kérdésre válaszolunk.

A határidő elég közel van. A kész kötetet december 3-án kell eljuttatni hozzám.

A nagyszerű munka reményében,

Stefány Judit
KÚT-tag

Budapest, 2004. november 15.

Utóirat: A honoráriumot pontokban fizetjük ki. Az egyes kiadók a munka arányában maguk osztanak ki a tagok létszáma \times 30 pontot.

Tisztelt Kiadó!

Alapítványunk igyekszik segítségükre lenni a könyv tartalmának összeállításában.

Tanárokkal beszélgetve igyekeztünk összegyűjteni azokat a kérdéseket, amelyek leggyakrabban merülnek föl témánkkal kapcsolatosan az olvasásórákon.

1. Melyik volt a legrégebbi ismert európai civilizáció?
2. Tényleg volt-e trójai háború?

3. Élt-e valóban Thészeusz, és volt-e Labirintus?
4. Mi az, hogy dór vándorlás? A dór egy oszlopfő, nem?
5. Kik a görögök?
6. Ki uralkodott felettük?
7. Miért ír minden könyv külön Spártáról és Athénről? Athén a főváros? De akkor mi Spárta?

Szerintünk ezeket a kérdéseket valahogyan röviden tisztázni kellene, hogy egyáltalán megértsék, hogy milyen „világban” játszódik a görög történet.

Természetesen folytatjuk a tájékozódást és amint új kérdések merülnek föl, továbbítjuk Önöknek.

Budapest, 2004. november 17.

Feltételek

- Rendelkezésre kell állnia az órák ideje alatt szakkönyveknek és fénymásolási lehetőséget is kell biztosítani.
- Be kell szerezni elegendő ollót, ragasztót és színes ceruzát.

Értékelés

A projekt többféle célt fogalmazott, ezért az értékelésnek is több rétegűnek kell lennie. Szaktárgyi projekt, tehát a történelem eredmények része. Nyilván az eredmény több részpontoszámból tevődik össze. A projekt a szerezhető pontokból 50%-ot ér (másik 50 a dolgozatokból, füzetvezetésből tevődik össze). 20%-nyit a tanár adhat a projekt során végzett munka, pontosabban hozzáállás alapján, és 30%-ot a csoport adhat a tagoknak. Vagyis, a produktumra a tanár maximum $30\% \times$ a csoport létszámával össz-százalékot ad, és a tagok osztják el maguk között – remélhetően a munka arányában. Nyilvánvaló, ha pontok/százalékok elosztása nem így történik, a tanár beleavatkozhat az „osztzkodási folyamatba”. Ha nem teszi, néhány szóban, írásos értékelőben reagálnia kell erre is, és általában a csoport együttműködési tapasztalatait is mérlegelni kell.

Visszacsatolás, dokumentáció

Alkalmat kell adni a csoportoknak, hogy a tanári értékelés után/tükrében értékelni tudják saját munkájukat. A munka végén néhány nyitott mondat alkalmas arra, hogy a leglényegesebb érzelmeinket és tapasztalatainkat kifejezzük. (Pl. A munkában az volt a legjobb... Az volt a legrosszabb... Eddig nem is tudtam, hogy...)

A diákok munkáit, a feladatok leírását érdemes eltenni. S a tanulságokat (mi volt jó, mit kellene másként szervezni) szintén feljegyezni és az anyaggal együtt eltenni.

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Stefány Judit

Téma (óra, foglalkozás címe)	Minden napra egy kérdés az antik világról című, kisiskolásoknak szóló kötetet összeállítása
Iskolatípus	Általános iskola Középiskola Egyéb, éspedig: 6 osztályos gimnázium, nyelvi év
Évfolyam (vagy korosztály)	7-9. évfolyam
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	Az antik világ
Csoport nagysága	Osztály
Időtartam (perc)	flexibilis - 15 epochális óraból 30-30 perc
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	<p>Tartalmi szempontból az ókori antik történelem legfontosabb, mai korunkat is meghatározó folyamatainak, értékeinek, gondolatainak ismétlése, felelevenítése és újragondolása. Képességfejlesztés tekintetében a történelemtanuláshoz fontos forráselemzés és ezt megalapozó, értő olvasás fejlesztése, tankönyvi szövegből a lényeg kiemelése és saját szavainkkal való megfogalmazása. Információk szerzése és képekkel, térképekkel való átadása. A szorosabban értelmezett tantárgyi képességek mellett a szociális képességek, ezen belül a közös munkára való képesség, fejlesztés is célként jelenik meg.</p> <p>Akkor sikeres a projekt, ha a csoporttagok képesek együttműködni egymással, el tudják osztani a feladatokat, ha az antik történelemből többnyire a máig érvényes „örökséget” emelik ki, ha szívesen foglalkoznak valamely témával, ha felkelti valami az érdeklődésüket.</p>
Foglalkozás típusa	Tanórai Tantermi
Munkaformák	Csoportmunka Páros munka Egyéni munka (pl. kutatás)

Eszközök	Aktuális tankönyvek, térképek, képeslapok, színes vagy fehér lapok, méretre vágott (A5) karton, ragasztó, olló, filctoll, színes ceruza
Előkészületek	<p>A tanárnak gondoskodnia kell olyan csoportbeosztásról, amely különböző képességű diákokat tesz egy csoportba - legyen jó rajzos, jó szervező, gyorsan gondolkodó stb., hogy mindenkinek lehessen saját feladata.</p> <p>A téma, projekt leírását a diákok kezébe kell adni.</p>

Tevékenység			
Idő* (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
1. óra	Csoportok kialakítása, a feladat megbeszélése, a munka menetének megbeszélése	Minden csoport megkapja a „felkérő” levelet, könyvkiadóvá alakul és végiggondolja, hogy milyen munkamenetet választ. (A kiadók nevei általánosan használt görög-latin eredetű szavak, pl. démosz, villa, szophia legyenek.)	Felkérő levél.
2–13. óra	Az óra első felében szövegek, források olvasása, elemzése, beszélgetés. A szokásos módon átbeszéljük az arra a napra tervezett témákat, majd a kiadók „szerkesztőségi ülést” tartanak AZ ÓKORI GÖRÖG VILÁG A VÁROSTÓL A VÁROSÁLLAMIG GAZDASÁG POLITIKA – SPÁRTA ÉS ATHÉN ÜNNEPEK GONDOLKODÁSMÓD AZ ÓKORI RÓMA FALUBÓL BIRODALOM – A HÓDÍTÁS TÖRTÉNETE KIK A RÓMAIAK – A RÓMAI TÁRSADALOM? MIBŐL ÉLTEK? - GAZDASÁG HOGYAN LESZ KÖZTÁRSASÁGBÓL CSÁSZÁRSÁG PROVINCIAK	Az adott témakörből, amelyet az órán feldolgoztunk, fontos és érdekes kérdéseket kell megfogalmazniuk, ezekre világos választ kell írniuk – és izgalmassá kell tenniük (kép, rajz, ábra stb.) az oldalt.	A tanári segítség nagyon fontos. Erre szolgálhat egy-egy újabb „hivatalos levél a megrendelőtől”.
13. óra	Összegzés – a könyv kivitelének véglegesítése	A diákokat figyelmeztetjük arra, hogy ne felejtsek el a bevezetőt, az impresszumot, tartalomjegyzéket, forrásokat felsorolni. Igyekezzenek a borítót esztétikussá tenni.	

* Minden tanórából a projekt munkára fordítunk 20-30 percet.

Értékelés módja	A projekt többféle célt fogalmazott meg, ezért az értékelésnek is többretegűnek kell lennie. Szaktárgyi projekt, tehát a történelem eredménynek része. Nyilván az eredmény több részpontoszámából tevődik össze. A projekt a szerezhető pontokból 50%-ot ér (másik 50 a dolgozatokból, füzetvezetésből tevődik össze). 20%-nyit a tanár adhat a projekt során végzett munka, pontosabban hozzáállás alapján, és 30%-ot a csoport adhat a tagoknak. Vagyis a produktumra a tanár maximum $30\% \times$ a csoport létszámával össz-százalékot ad, és a tagok osztják el maguk között – remélhetően a munka arányában. Nyilvánvaló, ha pontok/százalékok elosztása nem így történik, a tanár beleavatkozhat az „osztzkodási folyamatba”. Ha nem teszi, néhány szóban, írásos értékelőben reagálnia kell erre is, és általában a csoport együttműködési tapasztalatait is mérlegelni kell.
Megjegyzések, javaslatok	Nem kell végteleníteni a feladatot! Ha egy kisebb téma képezi az epocha anyagát, vagyis az ókori görög és római történelem nem egy egységben szerepel, dönthetünk úgy, hogy csak a görög történehez készül a könyv.
Visszacsatolás, dokumentáció	<p>Alkalmat kell adni a csoportoknak, hogy a tanári értékelés után/tükrében értékelni tudják saját munkájukat. A munka végén néhány nyitott mondat alkalmas arra, hogy a leglényegesebb érzelmeinket és tapasztalatainkat kifejezzük. (Pl. A munkában az volt a legjobb... Az volt a legrosszabb... Eddig nem is tudtam, hogy...)</p> <p>A diákok munkáit, a feladatok leírását érdemes eltenni, s a tanulságokat (mi volt jó, mit kellene másként szervezni) szintén feljegyezni és az anyaggal együtt eltenni.</p>